

استان کهگیلویه و بویراحمد در آینه دفاع مقدس

بهر روز خشت زر^۱

چکیده

بعد از هجوم سراسری ارتش عراق به سرزمین مقدس اسلامی، مردم انقلابی و مسلمان ایران که بخشی از کشور خود را در خطر دیدند از سراسر کشور به جبهه های نبرد هجوم آوردند و از همان روزهای اول سدی عظیم در مقابل ارتش مجهز عراق به وجود آوردند. مردم مسلمان علاوه بر اعزام جوانان خود به جبهه های نبرد با کمک های نقدی و غیرنقدی خود، بخشی از نیازمندی های جبهه های جنگ را به عهده گرفتند. صاحب نظران علوم سیاسی معتقدند حیات سیاسی اجتماعی هر جامعه، مرهون مشارکت فعال همه اعضای جامعه می باشد و توسعه اجتماعی منوط به بهره گیری از ظرفیت های بالقوه و بالفعل تمام اقشار نیروهای انسانی و مشارکت آگاهانه و متعهدانه آنان در تمام صحنه های اجتماعی است؛ اما همین نقش آفرینی و مشارکت، به نگرش اعضای جامعه نسبت به هویت و جایگاه آنان، پذیرش اجتماعی آنان جهت ایفای نقش، خودباوری آنان و فراهم بودن زمینه های مشارکت وابسته است.

کلمات کلیدی: جمهوری اسلامی، ایران، دفاع مقدس، جنگ تحمیلی، کهگیلویه و بویراحمد

۱- مقدمه

در طول تاریخ بشریت، همواره برهه هایی از زمان بوده که می بایست برای آیندگان شرح و توضیح داده شوند. اوقاتی که نیاز است برای همیشه در قلب تاریخ بمانند و همانند ستارگان بدرخشند. شاید بتوان گفت که در تاریخ کشور ایران از این دست وقایع زیاد وجود دارد، اما یکی از این وقایع که در تاریخ معاصر به وقوع پیوست و بیشتر از سایر موارد جلوه گر است، جنگ تحمیلی بود که هشت سال کشورمان را درگیر کرد و چه دلیرمردانی که پهلوان مآبانه به دفاع از تمامیت ارضی کشور پرداختند و جان و مال خود را فدا کردند.

در این میان بی شک آنچه در فرایند دوران دفاع مقدس چشمان همگان را به خود خیره ساخت نقش بی بدیل رزمندگان بسیجی، سپاهی و ارتشی؛ از جمله مردم و رزمندگان استان کهگیلویه و بویراحمد بود که در پرتو روحیه ولایت مداری و انقلابی، از بذل جان، حیثیت و آبروی خویش در پای نهال عشق و عقیده و ایمان به مکتب حیات بخش اسلام، حاکمیت نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و تمامیت ارضی، از مرزهای شرف دریغ نوزیدند تا پرچم برافراشته جمهوری اسلامی ایران در بلندای جهان پرآوازه بماند.

دفاع مقدس «فتح الفتوح» ارزشها و میراث مشترک و سند افتخار جاودان تمام فرزندان این آب و خاک است که قابل مصادره به غیر نیست، زیرا شأن آن والاتر و بالاتر از حب و بغضهای زودگذر و سیاست بازیهای تهی از صداقت است؛ روحیه ایثارگری که ما را در جنگ به پیروزی رساند،

^۱ - کارشناسی ارشد، جغرافیا و جنگ، دانشگاه ارومیه، khajebhrouz72@gmail.com

چشمه زلالی بود که بر مبنای آن همه ایرانیان فارغ از علاقه‌ها و سلیقه‌های سیاسی یا طبقاتی‌شان برای هدفی بزرگ که همانا پیروزی و سربلندی ایران اسلامی بود یک دل و یک صدا شده بودند.

به قول حضرت امام خمینی (ره): ما ابهت ابرقدرت‌ها را در این جنگ شکستیم و در طول تاریخ ایران یک وجب از خاک پاک این مرزوبوم را به بیگانه ندادیم و این افتخاری بس ستودنی و به‌یادماندنی است.

این مطالعه با هدف نقش مردم و رزمندگان استان کهگیلویه و بویراحمد در دفاع مقدس صورت گرفته است، استان کهگیلویه و بویراحمد در جنوب غربی کشور ایران و هم مرز با استان‌های فارس، خوزستان، اصفهان، بوشهر و چهارمحال و بختیاری می‌باشد. مردم کهگیلویه و بویراحمد در دفاع مقدس نقش ارزنده‌ای را ایفا نموده‌اند و همسو با سایر مردم ایران در مقابل رژیم متجاوز بعثی عراق که همیاری جامعه بین‌الملل را داشته است، مبارزات جانانه‌ای را انجام داده‌اند و بیش از ۱۸۸۰ شهید را به نظام تقدیم نموده‌اند.

۲- ادبیات و مبانی نظری

۲-۱- تعریف لغوی دفاع مقدس

پاک و پاکیزه، شایسته پرستش و احترام، دارای کیفیت آسمانی و بسیار با ارزش. (ویکی پدیا)

۲-۲- تعریف اصطلاحی دفاع مقدس

مجموع مجاهدت‌ها، حماسه‌ها، پایمردی‌هایی که ملت مسلمان ایران در طول ۲۸۹۵ روز در مقابل تهاجم رژیم بعث عراق انجام داده و در این امتحان الهی، سربلند و پیروز آمدند. (ویکی پدیا)

۲-۳- تاریخچه دفاع مقدس

جنگ، یکی از پدیده‌ها و موضوعات مخوفی است که به درازای تاریخ حیات بشر، وجود داشته و همواره ازدغدغه‌های اصلی همه انسان‌ها و دولت‌ها بوده است. اگرچه نوع، شیوه، چهره و شکل جنگ‌ها در دوره‌های مختلف تاریخ ملت‌ها، تغییر کرده است، ولی جنگ همچنان به عنوان یک پدیده انسانی پیچیده برای جوامع مختلف بشری مطرح است زیرا که دارای پیامدهای اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی است. جنگ‌ها از یک سو، موجب آسیب‌ها و رنج‌های فراوان و تخریب‌های گسترده برای بشر شده‌اند و از سوی دیگر باعث توسعه توان و ظرفیت علمی، آموزشی و فکری انسان‌ها گردیده‌اند. جنگ‌ها یک منبع بزرگ تجربه، عبرت و یادگیری برای همه کشورها و همه ملت‌ها بشمار می‌آیند. بر همین اساس، بررسی منازعات و جنگ‌های هر ملت به منظور بهره‌گیری از آنها، جهت جلوگیری از بروز چنین حوادث دردناک، مناقشات خونین و جنگ‌هایی خانمان برانداز در آینده است. گرچه اغلب جنگ‌ها را دولت‌ها و ارتش‌های هر کشور انجام می‌دهند ولی معمولاً بیشترین آسیب‌ها، رنج‌ها و مصیبت‌ها را مردم و غیر نظامیانی که در تصمیم‌گیری‌ها و انجام چنین جنگ‌هایی نقش و دخالتی ندارند متحمل می‌شوند. در طول تاریخ ایران، مردم این سرزمین بیشترین درگیری‌ها و جنگ‌ها را با همسایگان غربی خود داشته‌اند و یکی از عظیم‌ترین رخدادهای تاریخ معاصر ایران و یکی از مهم‌ترین وقایع و حوادث پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز، جنگ پر ماجرابی است که صدام حسین رئیس رژیم عراق، حدود نوزده ماه پس از سقوط نظام شاهنشاهی، بر ایران تحمیل نمود. داستان این جنگ در خاطره نسل دوران دفاع مقدس "حماسه‌ای ماندگار" تبدیل شده است. این جنگ برای مردم ما نه صرفاً یک حدیث تاریخی که یک مقاومت ملی و یک دوره پر از فداکاری و شجاعت‌های بی‌نظیر جوانان این مرز و بوم است. جنگ رژیم بعثی عراق با جمهوری اسلامی ایران یکی از مهم‌ترین جنگ‌های دوره معاصر در خاورمیانه بوده است. ماهیت بین‌المللی این جنگ، به مراتب از بسیاری از جنگ‌های کشورهای جهان سوم بیشتر بوده است. از روزهای آغازین جنگ، رژیم بعثی عراق مستظهر به پشتیبانی قدرت‌های بزرگ و برخی از رژیم‌های عربی منطقه خلیج فارس بود. این جنگ که به مدت هشت سال به طول انجامید، یکی از کم‌سابقه‌ترین و استثنایی‌ترین جنگ‌ها در عصر جهان دو قطبی و دوران جنگ سرد بوده است. در این جنگ، دو ابر قدرت وقت دنیا، عملاً در یک جبهه واحد و به

صورت همگرا از رژیم بعثی عراق، حمایت کردند. البته نوع همکاری و میزان کمک آنها به رژیم صدام، متفاوت و در طول سال‌های دوران جنگ، متغیر بوده است. اکثر کشورهای عربی منطقه خلیج فارس نیز با کمک های وسیع مالی، رژیم بعثی عراق را حمایت کرده و همچنین کشورهایمانند مصر و اردن در کنار صدام حسین قرار گرفتند.

ارتش رژیم بعثی عراق، ۳۱ شهریور ۱۳۵۹، حمله سراسری خود به خاک ایران را آغاز کرد. نیروی زمینی ارتش عراق به کمک بمباران های هوایی توانست با تهاجم غافلگیرانه خود، پنج استان مرزی ایران را درگیر مستقیم جنگ نموده و در نهایت، در چهار ماه اول جنگ، بیش از ۱۵ هزار کیلومتر مربع از خاک ایران را به تصرف و اشغال خود در آورد. در این شرایط یکی از آزمون های سخت ملت ایران به وقوع پیوست که با مقاومتی بی نظیر و پس از یک سلسله عملیات پی در پی، نیروهای مسلح ایران، توانستند دشمن را از دسترسی به اهداف خود باز دارند. در ادامه این جنگ، علاوه بر نبردهای گسترده زمینی و بمباران های هوایی، عراق از موشک های زمین به زمین و سلاح های شیمیایی نیز استفاده کرد و در سال های پایانی جنگ، حمله به نفتکش ها و پایانه های نفتی در خلیج فارس را گسترش داد. حمله به مناطق مسکونی و مردم غیر نظامی تحت عنوان "جنگ شهرها" هم خسارت زیادی را به غیر نظامیان وارد کرد. طی دوران جنگ، ایران موفق شد با قدرت نظامی خود و نیز با حمایت گسترده مردم و با انجام حدود یکصد عملیات بزرگ، متوسط و محدود، تمام قوا و نیروهای ارتش متجاوز بعثی را از خاک ایران بیرون رانده، مانع دستیابی عراق از نیل به مقاصد و اهداف خود، گردد. گرچه رژیم بعثی عراق، ابتکار عمل آغاز جنگ را در دست داشت ولی نتوانست جنگ را آنچنان که می خواست ادامه دهد و به پایان برساند. صدام در دام جنگی که خود آغاز کرده بود، گرفتار شد و سال های طولانی برای رهایی از آن تلاش کرد. سرانجام جنگ تحمیلی، با پذیرش قطعنامه سازمان ملل متحد از سوی جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۶۷/۴/۲۷ رو به پایان نهاد؛ اما دیری نپایید که رژیم بعثی عراق دوباره یک جنگ حدوداً یک ماهه را آغاز نمود که به شکست مجدد نظامی آن کشور منتهی شد (عملیات مرصاد یا عملیات فروغ جاویدان نام نبردی است که توسط سازمان مجاهدین خلق طرح ریزی شد و میان ارتش جمهوری اسلامی ایران و سازمان مجاهدین خلق در اواخر جنگ ایران و عراق، در سال ۱۳۶۷ در گرفت. پس از چند روز درگیری در نهایت نیروهای ارتش ایران بر سازمان مجاهدین خلق پیروز شد. تعداد زیادی از نیروهای مهاجم در این نبرد کشته شدند). سرانجام با ارائه قطعنامه ۵۹۸ جنگ بین ایران و عراق پایان یافت. قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت یکی از قطعنامه های شورای امنیت است که در ۲۹ تیر ۱۳۶۶، برای پایان دادن به جنگ ایران و عراق صادر شد. این قطعنامه از نظر کمی و تعداد واژه های به کار گرفته شده مفصل ترین و از نظر محتوا اساسی ترین و از نظر ضمانت اجرایی قوی ترین قطعنامه شورای امنیت در مورد این جنگ بوده است. این قطعنامه بلافاصله از سوی عراق پذیرفته شد، ولی بعد از گذشت یک سال و هفت روز از تاریخ صدور آن، یعنی در ۲۷ تیر ۱۳۶۷ از سوی ایران پذیرفته شد و سید روح الله خمینی (رهبر وقت ایران) در ۲۹ تیر ۱۳۶۷ پیامی درباره پذیرش قطعنامه منتشر کرد که به «نوشیدن جام زهر» معروف شد. پذیرش این قطعنامه هرچند به معنای پذیرش آتش بس از سوی ایران بود، ولی عراق به حملات خود ادامه داد و مجدداً داخل خاک ایران شد تا نقاط مهمی از جمله خرمشهر را به دست بیاورد تا با وضع بهتری در مذاکرات حضور داشته باشد، اما موفقیتی بدست نیاورد و نهایتاً جنگ در ۲۹ مرداد ۱۳۶۷ پایان یافت. این جنگ خونین، جان صدها هزار نفر از مردم ایران و عراق را گرفت، هزاران خانه و کاشانه را ویران کرد و صدها میلیارد دلار خسارت به دو کشور وارد کرد و برای حدود یک دهه تحولات سیاسی خاورمیانه را تحت تاثیر خود قرار داد. (علایی، ۱۳۸۸: ۲)

۳- دفاع مقدس به عنوان سند مقاومت و مظلومیت ایرانیان

دفاع مقدس به عنوان سند مقاومت و مظلومیت ایرانیان در خاطره تاریخ ثبت و ضبط است. سند مقاومت از این رو که دشمن تا بن دندان مسلح به اتکای همه قدرت های مستکبر و زورگو برای محو ارزش های ملتی برآمده بود که مدت زیادی از پیروزی انقلاب بزرگ آنها سپری نشده بود. هنوز شرایط انقلابی و عوارض آن بر فضای ایران مستولی بوده و کشور در شرایط آمادگی سیاسی، اقتصاد و اجتماعی نبود که با تهاجم همه جانبه به کشور جنگی ناخواسته و نابرابر بر ملت ایران تحمیل شده است. مقاومت همه جانبه و رشادت های آحاد مردم در قالب نیروهای مردمی، بسیجی و حماسه آفرینی سپاه، جهاد و ارتش رکورد جدید از مقاومت را بر جای گذاشت. سند مظلومیت نیز از این رو می باشد که این جنگ نابرابر بود و ایران نه از توان دفاعی برخوردار بود و نه بروکراسی کشور اجازه تجهیز قوا را برای یک جنگ به ما می داد. از طرف دیگر نیز به دلیل رعایت اخلاق و موازین انسانی اساساً ما در برنامه های دفاعی خود نمی توانستیم از شیوه های دشمن مانند بمباران مدارس، مناطق مسکونی، بیمارستان ها و رعب و وحشت مردم بهره بگیریم به نوعی دفاع مقدس سند مظلومیت ملتی بود که با دست خالی و با توکل بر خدا بر همه کفر و الحاد که در قالب ارتش بعثی نمود پیدا کرده بودند پیروز شد. (بهرروز خشت زر، ۱۳۹۷)

۴- سیمای استان کهگیلویه و بویراحمد

در زیر آسمان کبود کشور اسلامی ایران، و در حاشیه سلسله جبال زاگرس، مردمی سلحشور و متدین، زندگی ساده و عشایری خود را در منطقه ای به نام کهگیلویه و بویراحمد، در طول تاریخ سپری کرده و همواره دلاوری، سلحشوری، شجاعت و بیباکی را از خود به یادگار نهاده اند. این استان در جنوب غربی کشور واقع شده و از شمال به استان چهارمحال و بختیاری، از جنوب به بوشهر، از شرق به فارس و از غرب به استان خوزستان منتهی می گردد.

استان فوق، دارای ۹ شهرستان به نام های بویراحمد (با مرکزیت یاسوج) - کهگیلویه (با مرکزیت دهدشت) - گچساران (با مرکزیت دوگنبدان) - بهمئی (با مرکزیت لیکک) - دنا (با مرکزیت سی سخت) - چرام (با مرکزیت چرام) - باشت (با مرکزیت باشت) - لنده (با مرکزیت لنده) و مارگون (با مرکزیت مارگون) و ۱۳ شهر، ۱۶ بخش، ۴۱ دهستان و بالغ بر ۲۰۰۰ آبادی مسکونی را در خود جای داده و به سرزمین چهار فصل مشهور است.

مساحت آن ۱۶۲۶۴ کیلومتر مربع بوده و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵، با جمعیتی بالغ بر ۷۱۳ هزار و ۵۲ نفر در این استان زندگی می کنند. علاوه بر سادات گرانقدر که بسان نگین انگشتی در میان مردمان این دیار زندگی می کنند، نژاد اهالی این مرز و بوم، از ایرانیان اصیل و از اقوام مختلف لر بوده که با لهجه شیرین لری گفتگو می کنند.

ساکنان این استان، مردمانی مسلمان و از پیروان شیعه دوازده امامی بوده که فطرت پاک و باطن وجودیشان، با عشق به اهل بیت پیامبر عجبین گشته و افرادی مهربان، سخاوتمند، مهمان نواز، سلحشور و دریا دل می باشند.

صفایشان را از چشمه ساران و صلابت را از کوه های سر به فلک کشیده گرفته و طراوت و لطافت خلق و خویشان را از سبزه زاران به ارث برده اند. تاریخ این سرزمین، آکنده از جانبازی - دلاوری و ظلم و ستیز با پلید سیرتان بوده است. در این میان دفاع دلیر مردان این خطه، در دوران جنگ تحمیلی عراق بر ضد ایران، صفحات زرین و تابناکی را در صفحه تاریخ ثبت کرده و خون جوانان این دیار، عطر دل انگیز جهاد و شهادت را در سرتاسر این منطقه افشانده است. (سالکان ره عشق، ۱۳۷۴)

۵- دفاع مقدس و عشایر استان کهگیلویه و بویراحمد

در زیر آسمان کبود کشور اسلامی ایران، و در حاشیه ی سلسله جبال زاگرس، مردمی سلحشور و متدین، زندگی ساده و عشایری خود را در منطقه ای به نام کهگیلویه و بویراحمد، در طول تاریخ سپری کرده و همواره دلاوری، سلحشوری، شجاعت و بی باکی را از خود به یادگار نهاداند.

نژاد اهالی این مرز و بوم، از ایرانیان اصیل و از اقوام مختلف لر بوده که با زبان شیرین لری گفتگو می کنند.

ساکنان این استان، مردمانی مسلمان و از پیروان شیعه ی دوازده امامی بوده که فطرت پاک و باطن وجودیشان، با عشق به اهل بیت پیامبر(ص) عجبین گشته و افرادی مهربان، سخاوتمند، مهمان نواز، سلحشور و دریا دل می باشند.

صفایشان را از چشمه ساران و صلابت را از کوه های سر به فلک کشیده گرفته و طراوت و لطافت خلق و خوی شان را از سبزه زاران به ارث برده اند.

روزی مردان دیار دنا و مردآباد کهگیلویه و بویراحمد، ساکنان دیار اسطوره ای آریوبرزن، آنانی که نیاکانشان در برابر هیچ قدرت سلطه گری، سر تسلیم فرو نیاورده بودند، دوباره برنوی بلند خویش را آماده و پا در رکاب "کهر" نمودند.

این جوانمردان از جان گذشته، کج کلاه های خود را بر سر نهاده و در سایه بیرق باور، به سرزمین عشق قدم گذاشتند و در سه راه خرمشهر، اولین تفنگ داران عشایر بودند که با توجه به آشنایی شان با تاکتیک های رزمی و بومی خویش، وارد عملیات شدند.

حضور عشایر در این صحنه ها، جای تأمل بیشتری دارد. «محسن رضایی» فرمانده سپاه دوران دفاع مقدس درباره نقش عشایر کهگیلویه و بویراحمد، در دوران دفاع مقدس، به ویژه در روزهای آغازین آن را چنین می گوید:

«مردم کهگیلویه و بویراحمد اولین مردمی بودند که تنگه شلمچه را بر روی دشمن بستند.» در ۲۷ عملیات، رزمندگان استان کهگیلویه و بویراحمد، این دلاورمردان سخت کوش، بسیجی‌های بی ادعا، سنگر سازان بی‌سنگر حماسه‌های بی‌بدیلی را خلق کردند که در تاریخ جنگ بی‌نظیر است. رزمندگان استان کهگیلویه و بویراحمد قبل از آغاز جنگ تحمیلی و با توجه به شرارت گروه‌ها و احزاب منحرف؛ با حضور خودشان در مناطق کردستان، مبارزات سرسختانه‌ای را علیه مخالفان و معاندان با نظام جمهوری اسلامی آغاز کردند و پس از شروع جنگ تحمیلی عراق به سرکردگی استکبار جهانی آمریکای امپریالیسم، که هدفشان مهار جمهوری اسلامی بود، بلافاصله همپای سایر اقشار کشور اسلامی به جبهه‌های جنگ شتافتند. به علت این که مردم این استان از روحیه عشایری برخوردار بودند و با فنون جنگ‌های نامنظم‌آشنایی کامل داشتند، در برابر دشمنان تا بن دندان مسلح ایستادگی نمودند. اعزام نیروهای عشایری در سال ۱۳۵۹ و اعزام قشر عظیمی از این بزرگواران، سند گویای علاقه مندی آن‌ها به نظام مقدس جمهوری اسلامی و عشق به رهبر کبیر انقلاب بود. تاریخ این سرزمین، آکنده از جانبازی، دلاوری و ستیز با پلید سیرتان بوده است. در این میان دفاع دلیر مردان این خطه، در دوران جنگ تحمیلی عراق بر ضد ایران، صفحات زرین و تابناکی را در صفحه‌ی تاریخ ثبت کرده و خون جوانان این دیار، عطر دل‌انگیز جهاد و شهادت را در سر تا سر این منطقه افشاند است. (بزرگمهرنژاد، ۱۳۹۳)

۶- نقش رزمندگان کهگیلویه و بویراحمد در هشت سال دفاع مقدس

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، مردم استان ضمن مشارکت و همکاری با نهادهای انقلابی در ایجاد نظم و امنیت، نقش ارزنده‌ای را در راستای سیاست‌های حضرت امام خمینی (ره)، در خصوص تثبیت انقلاب و ورود به عرصه سازندگی ایفا کردند. فرزندان متدین و انقلابی این خطه از میهن اسلامی، همپای دیگر هموطنان خود با آگاهی، انگیزه دینی و خدمتگزاری، نسبت به تشکیل ارگان‌های انقلابی از جمله سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، جهاد سازندگی و... اقدام کردند. پاسداران انقلاب اسلامی مخلصانه و صادقانه در عرصه امنیت و ایجاد ثبات در استان و مقابله با حرکت‌های ضد انقلابی تلاش کردند و جهادگران نیز با حضور در عرصه سازندگی در بخش‌های راه‌سازی، بهداشت، ایجاد مراکز آموزشی، آب‌رسانی، برق‌رسانی و... خدمات شایانی را به روستاهای محروم استان ارائه دادند. در زمانی که همه منتظر اجرای برنامه‌های انقلابی برای آبادانی و توسعه بودند، با توطئه‌ی استکبار جهانی آمریکا طرح‌های مختلفی متناسب با حساسیت‌های فرهنگی و اجتماعی کشور از تحریک اقوام گرفته، تا دامن زدن به اختلافات مذهبی، به وسیله عناصر خود فروخته به مرحله اجرا در آمد. آنها کانون بحران را با توجه به موقعیت استراتژیک مناطق کردنشین در استان‌های آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه و ایلام برای دشمن آماده کردند. گروهی از احزاب غیر مردمی، که خود را نماینده و حامی مردم می‌دانستند، برای ایجاد بحران برنامه ریزی کردند. نیروهای مسلح، به خصوص سپاه و ارتش، مأموریت یافتند تا به منظور ایجاد امنیت و مقابله با هرگونه اقدام ضد انقلابی، عازم مناطق بحران شوند. در این راستا مردم استان کهگیلویه و بویراحمد که از سوابق درخشانی برخوردارند، آمادگی کامل خود را برای مقابله با ضد انقلاب اعلام کردند. سپاه استان با همکاری شهید (ردانی پور) و شهید (میثمی) تشکیل شد و جمعی از اولین افراد سپاه استان به مناطق مختلف بحرانی اعزام شدند. از جمله برای اولین بار گروه پاسداران استان به منطقه سرپل ذهاب و دیگر مناطق کشور اعزام شد. با آغاز تجاوز ارتش بعث عراق به میهن اسلامی، مردم استان در قالب گروه‌های مسلح پراکنده به مناطق جنگی عزیمت کردند. ابتدا گروهی به وسیله ژاندارمری و واحدهای ارتشی سازماندهی و آماده دفاع از کشور در مناطق غرب و جنوب شدند. شش ماه پس از آغاز جنگ، چهار عملیات به فرماندهی بنی صدر انجام گرفت و با شکست مواجه شد. پس از آن رکودی نسبی بر جنگ غلبه یافت. با حضور گسترده نیروهای سپاه، بسیج و ارتش در کنار نیروهای استان فارس و اصفهان و دیگر استان‌ها و اعزام آنها پس از آموزش‌های لازم در گلف به دارخوین و فیاضیه این افراد، آماده شرکت در عملیات «شکست حصر آبادان» شدند.

این حضور مستمر تا انجام چهار عملیات گسترده «ثامن الائمه»، «طریق القدس»، «فتح المبین»، «بیت المقدس» که منجر به عقب‌راندن دشمن از مناطق اشغالی شد، ادامه یافت. در عملیات‌های طریق القدس، نیروهای استان در عملیات‌های بیت المقدس و فتح المبین تا رده‌های فرماندهی گردان‌های رزمی نقش آفرینی کردند. شهید «جهان‌ناصری» فرمانده گردان در عملیات طریق القدس بود و شهید «عبدالله نجفی» به عنوان

فرمانده گردان استان، سازمان رزم استان را تشکیل داد. برادر رسایی معاون طرح و عملیات تیپ و سردار شهید هرمز پور فرمانده تیپ منتصب فاطمه الزهرا (س) و برادران دولت آبادی، مندنی سیدی، احمد ذکاوت و مجید کریمی فرماندهان گردان بودند.

دو گردان «ابوذر» و «مالک اشتر» به فرماندهی «سیدی» و «ذکاوت» در عملیات خیبر شرکت کردند و وارد محور طلائی شدند. رشادت شهیدان «سجاد احمدی»، «فریبرز پناهی»، «سید عبدالحسین ولی پور»، «علی همایونفر»، «غلامرضا افشون»، «کوروش بابا پور» و «مندنی جرنگ» هنگام هجوم شدید نیروهای عراقی از یاد رفتنی نیست. در عملیات «بدر» سه گردان به فرماندهی «شهابی فر»، «دولت آبادی» و «فتحی» در قالب تیپ «احمد ابن موسی» نقش مهمی ایفا کردند. پس از این عملیات، به منظور آزمون قدرت فرماندهی نیروهای استان و با پیگیری برادر «جمشیدی» فرمانده وقت سپاه، نیروهای استان از یگان های مختلف و با حضور فرمانده وقت سپاه، سرلشگر «رضایی» و سردار «مرتضی قربانی»، «لشکر ویژه ۲۵ کربلا» به طور رسمی و با ادغام نیروهای استان «مازندران» و «کهگیلویه و بویر احمد» با تغییراتی در تشکل دهی قبلی سازماندهی، آماده انجام مأموریت های سخت و دشوار شد. پیرو دستور فرمانده کل سپاه و اجرای تدبیر ایشان جلسه ای با حضور سردار قربانی در پایگاه «شهید بهشتی» برگزار شد و نیروهای استان در قالب یک تیپ سه گردانی به نام تیپ فتح شکل گرفتند. جواد دولت آبادی به عنوان جانشین و سه گردان «روح الله» به فرماندهی «عوض شهابی فر» و «سید عباسعلی فلاحی» در شهرستان «بویر احمد»، «سیف الله» به فرماندهی «مجید کریمی» و «اصغر حبیبی» در شهرستان «کهگیلویه»، «یدالله» به فرماندهی «محمد ارشادی» و شهید «نورالله یزدان پناه» در شهرستان «گچساران» سازماندهی شدند و بلا فاصله مأموریت دفاع از مناطق عملیاتی بدر و «هورالعظیم» را بر عهده گرفتند. سپس این نیروها آماده شرکت در عملیات «والفجر ۸» شدند که در این زمان سه گردان به عنوان احتیاط «گردان های عملیاتی» به سازمان تیپ اضافه شد. پس از عملیات افتخار آفرین والفجر ۸ سه گردان دیگر از نیروهای استان سازماندهی شدند و مأموریت دفاع از خط واگذاری را بر عهده گرفتند. یک سال بعد با مشارکت در عملیات های آفندی و پدافندی کلیه نیروهای استان در غالب یک تیپ مستقل سازماندهی شد. این تیپ از لشکر ویژه ۲۵ کربلا جدا و در پادگان شهید غلامی اهواز مستقر شد. با فرماندهی برادر «یزدان حشم فیروز»، «سردار مؤیدی» به منظور مقابله با پاتک شدید ارتش عراق به منطقه عملیاتی «والفجر ۹» اعزام شد. وی به همراه نیروهایش پس از چند روز فعالیت عملیاتی در کردستان برای شرکت در عملیات «کربلای ۱» و آزاد سازی شهر «مهران» در استان «ایلام» استقرار یافت. پس از آزادسازی شهر مهران، تیپ به اهواز منتقل شد و در قالب گردان های پیاده یار رسول (ص)، امام علی (ع)، یا زهرا (س)، امام حسن (ع)، امام حسین (ع)، امام سجاد (ع)، امام محمد باقر (ع)، ویژه شهید، گردان های تخصصی (پشتیبانی رزم و خدمات رزم) شکل گرفت. با حضور سردار شهید «حیدر پور»، اکثر رزمندگان و فرماندهان استان که در یگان های مختلف مشغول خدمت بودند، یک سازمان رزمی قدرتمند تشکیل دادند و آماده انجام هرگونه مأموریت شدند. شرکت در عملیات پدافندی جزایر مجنون (هورالعظیم)، عملیات های کربلای ۴، ۵ و ۱۰، عملیات بیت المقدس ۲ و انجام عملیات های پدافندی و آفندی در تهاجم گسترده به ارتش بعث عراق در اواخر جنگ، از جمله مقاومت های کم نظیر نیروهای رزمنده تیپ ۴۸ فتح با گردان های «یا رسول الله (ص)»، «ویژه شهیدا» و «امام علی (ع)» بود. در اواخر جنگ گردان «۳۱۹ قائم» و سپس «تیپ ۴۹ حیدر کرار» و «تیپ ۴۸ فتح» نقش زیادی در فعالیت های پدافندی جبهه های میانی مهران و خوزستان داشتند.

آخرین نبرد رزمندگان استان در روزهای پایانی جنگ با دشمن بعثی و با توجه به حمایت های استکبار و تهاجم گسترده در بازپس گیری مناطق از دست داده شده؛ رزمندگان استان در منطقه پدخندق و به استعداد یک گردان و به مدت ۲۴ ساعت در برابر یک لشکر عراق مقاومت نمودند و با حضور و نبرد نابرابر شان، مانع از پیشروی دشمن به سایر مناطق گردیدند. این مقاومت شجاعانه باعث گردید که آیت الله هاشمی رفسنجانی، طی نامه ای مراتب تقدیر و تشکر خود به مردم استان را به فرماندهی تیپ ۴۸ فتح، حاج سیف الله حیدر پور ابلاغ نماید.

پس از پذیرش «قحطنامه ۵۹۸»، «تیپ ۴۹ حیدر کرار» منحل و در «تیپ ۴۸ فتح» ادغام شد و سازمان رزم استان در قالب «تیپ ۴۸ فتح» به استان عزیمت کرد. سپس یک دوره بازسازی و آموزش را گذراندند و در اواخر سال ۱۳۷۱ در منطقه سردشت با استفاده از کلیه واحدها و گردان ها، نقش ارزنده ای در برقراری امنیت و مقابله با تحریکات ضد انقلاب در شمال غرب ایفا کردند. محورهای عملیاتی دیگری در کردستان، مثل محور «شیخان» در منطقه عملیاتی «مهاباد» و «اورامانات» توسط نیروهای رزمنده استان سازماندهی شد. نیروهای استان در دوران دفاع مقدس، در جهاد سازندگی نیز به طور چشمگیری حضور فعال داشتند.

از افتخارات این استان در دفاع مقدس؛ کسب مقام اول در اعزام نیروی داوطلب از نظر جمعیت به جبهه های جنگ بود. (فرهنگ اعلام شهدا، ۱۳۹۲ : ۳۹)

۷- نقش استان کهگیلویه و بویراحمد در عملیات های دفاع مقدس

۷-۱- الف: قبل از تشکیل تیپ ۴۸ فتح

- حضور نیروهای مردمی استان در جنگ ۵ مهر ماه سال ۵۹ در آبادان
- حضور در عملیات شکست حصر آبادان
- حضور در عملیات طریق القدس - در قالب دو گردان
- حضور در عملیات فتح المبین - در قالب سه گردان
- حضور در عملیات بیت المقدس - در قالب سه گردان
- حضور در عملیات رمضان - در قالب دو گردان
- حضور در عملیات محرم - در قالب دو گردان
- حضور در عملیات خیبر - در قالب چهار گردان
- حضور در عملیات بدر - در قالب سه گردان
- حضور در عملیات قدس ۳ - در قالب یک گردان
- حضور در کردستان در قالب چهار گردان ثابت
- یک گردان مستقل قائم از سال ۶۵ تا پایان جنگ در منطقه مهران در حال پدافند بود.
- دو گردان امام جعفر صادق از سال ۶۵ تا سال ۶۷ در شط علی در حال پدافند بود.
- یگان مهندسی فاطمه الزهرا(س) جهاد سازندگی در جنگ حضور فعال و موثری را داشته است.

۷-۲- ب: بعد از تشکیل تیپ مستقل ۴۸ فتح و تیپ امام حسن:

- حماسه پد خندق در تاریخ ۱۳۶۷/۴/۴ که تعداد ۸۷ شهید و ۷۸ آزاده
  - حضور در عملیات والفجر ۸ - حماسه فتح فاو در قالب ۱۱ گردان. شامل:
- الف: ۹ گردان در محور ۳ لشکر ویژه ۲۵ کربلا، شامل: گردان های سیف الله ۱ و ۲، یدالله ۱ و ۲، روح الله ۱ و ۲، جندالله، ثارالله و حزب الله.
- ب: لشکر ۱۹ فجر به تعداد ۲ گردان شامل: گردان غواص و گردان امام علی (ع)
- عملیات کربلای ۱ به تعداد ۳ گردان. شامل: گردان روح الله و گردان امام حسین (ع) و گردان یا رسول (ص)
  - عملیات کربلای ۴ در قالب ۲ گردان. شامل: گردان های یا رسول (ص) و امام حسین (ع)

- عملیات کربلای ۵ در قالب ۷ گردان. شامل: گردان های محمد باقر (ع) ، امام علی (ع) ، امام سجاد (ع) ، مالک اشتر ، یا رسول (ص) ، امام حسین (ص) و روح الله (یا زهرا (س))
- عملیات کربلای ۸ در قالب یک گروهان از گردان امام سجاد (ع)
- عملیات کربلای ۱۰ در قالب سه گردان. شامل: گردان های امام سجاد (ع) و امام حسین (ع)
- عملیات نصر ۴ در قالب یک گردان، شامل گردان امام حسین (ع)
- عملیات نفوذی در کوه های شیخ محمد، پشت سلیمانیه در قالب ۲ گردان. شامل: گردان امام علی (ع) و ادوات. (مرکز حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس سپاه فتح کهگیلویه و بویراحمد)

۷-۳- مردان خندق؛ تیپ ۴۸ فتح استان کهگیلویه و بویراحمد

تیپ ۴۸ فتح یکی از پرافتخارترین یگان های عملیاتی دفاع مقدس بود. شهید حاج سیف الله حیدرپور بعد از عملیات کربلای ۱ در سال ۱۳۶۵، تیپ ۴۸ فتح را بنیانگذاری کرد. یادگار ماندگار این تیپ، حماسه پدخندق بود که موجب شد تا جانشین فرماندهی کل قوا حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی طی پیامی از حماسه آفرینی مردم کهگیلویه و بویراحمد و رزمندگان تیپ ۴۸ فتح تقدیر کند.

تأسیس: ۱۳۶۵ - فرمانده: سردار شهید حاج سیف الله حیدرپور

عملیات ها: والفجر هشت، کربلای چهار، کربلای پنج، کربلای ده، بیت المقدس دو، بیت المقدس چهار و حماسه پد خندق

عملیات ویژه: حماسه پدخندق یکی از مهم ترین عملیات های دوران دفاع مقدس بود که در آن رزمندگان استان کهگیلویه و بویراحمد در چهارم تیر ماه سال ۱۳۶۷ در جزیره مجنون به مدت ۱۴ ساعت تا آخرین گلوله خود در مقابل دشمن مقاومت کردند و این عملیات به عنوان حماسه ای ماندگار در تاریخ جنگ تحمیلی ثبت شد. این مقاومت شجاعانه که پس از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و حمله مجدد ارتش بعث رخ داد موجب شد تا جانشین فرماندهی کل قوا حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی طی پیامی از حماسه آفرینی مردم کهگیلویه و بویراحمد و رزمندگان تیپ ۴۸ فتح تقدیر کند. (مرکز اسناد انقلاب اسلامی)

۸- افتخارات کهگیلویه و بویراحمد در دفاع مقدس

از افتخارات این استان در دفاع مقدس می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- رتبه اعزام نیرو نسبت به جمعیت دیگر استان ها: اول
- تعداد رزمنده: ۳۳۰۰۰ نفر
- تعداد شهدای استان: ۱۸۸۰ نفر
- تعداد جانباز: ۱۳۰۰۰ نفر
- جانبازان ۷۰ درصد به بالا: ۶۳ نفر
- تعداد آزاده: ۳۱۷ نفر

- شهداء مفقود الاثر: ۶۵ نفر
- تعداد شهدای پاسدار: ۲۹۲ نفر
- تعداد شهدای سرباز سپاه: ۱۹۲ نفر
- تعداد شهدای بسیجی: ۱۰۳۶ نفر
- تعداد شهدای دانش آموز: بیش از ۴۴۲ نفر
- تعداد شهدای روحانی: ۳۶ نفر
- تعداد شهدای دانشجو: ۸۴ نفر
- تعداد شهدای جهادگر: ۵۱ نفر
- تعداد شهدای فرهنگیان: ۹۹ نفر
- تعداد شهدای ورزشکار: بیش از ۱۴۴ نفر
- تعداد شهدای امدادگر و هلال احمر: ۱۵ نفر
- تعداد شهدای نیروی انتظامی: ۸۶ نفر
- تعداد شهدای ارتش: ۲۲۷ نفر
- تعداد شهدای شرکت نفت: ۳۱ نفر
- تعداد شهدای زن: ۳ نفر
- تعداد شهدای اصناف: ۷ نفر
- تعداد شهدای بمباران هوایی: ۲۰ نفر
- تعداد شهدای فرمانده درگروهان، گردان یا تیپ: ۱۱۰ نفر
- تعداد خانواده ی ۳ شهیدی: ۲ مورد
- تعداد خانواده ی ۲ شهیدی: ۴۳ مورد
- تعداد خانواده پنج شهیدی: ۱ مورد
- کم سن و سالتترین شهید: ۱۲ ساله (شهید قاسم علیپور)
- مسن ترین شهید: ۶۷ ساله (شهید کریم آیافت)
- درصد شهدای مناطق عشایری: ۸۰٪ (۱۴۴۰ نفر)
- درصد شهدای خط مقدم: ۹۹/۵٪ (۱۷۱۰ نفر)
- درصد شهدای زیر ۳۰ سال: ۹۰٪ (۱۶۲۰ نفر)
- گردان تک نفره به فرمایش شهید خرازی شهید عبدالرسول زرین از استان کهگیلویه و بویراحمد به جهت ۷۰۰ شلیک موفق در ضمن روستاهای ده برآفتاب، دیل و قاسم آباد جلیل به نسبت جمعیت؛ به ترتیب ۳۰، ۲۵ و ۱۷ بیشترین شهید را در استان تقدیم نظام جمهوری اسلامی کرده اند. (ستاد کنگره سرداران و شهدای استان کهگیلویه و بویراحمد)

۹- نقش بی بدیل مردم استان کهگیلویه و بویراحمد در دفاع مقدس

مردم استان کهگیلویه و بویراحمد نقش بی بدیلی در دفاع مقدس داشته اند و همراه با سایر هم میهنانشان جلوی رژیم متغاصب بعث مقاومت نموده اند.

از جمله فداکاری های مردم استان می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- بیش از ۹۹ درصد شهدای کهگیلویه و بویراحمد شهدایی هستند که در خطوط مقدم میدان رزم به شهادت رسیدند.
  - در عملیات والفجر ۸ و عبور یگان های پیاده استان با شجاعت و اقتدار در قالب ۱۱ گردان و شکستن خطوط رزم دشمن، عدد بسیار بالا و درخشانی در تاریخ کهگیلویه و بویراحمد با جمعیت کم است و این خود دلیلی بر صداقت مردمی است که می گویند ما صادقانه هر چه داشتیم به میان گذاشتیم براساس اعتقاد، عشق، منطق و باور خود به نبرد علیه باطل رفتیم.
  - رتبه اول نسبت به جمعیت در اعزام به جبهه در میان تمامی استان های کشور
- بنابراین به طور کلی می توان گفت: رزمندگان استان در جبهه های غرب، جنوب و خلیج فارس حماسه ها آفریدند و همانند نیاکان و اجداد گذشته شان از نظام اسلامی و استقلال تمامیت ارضی ایران بزرگ دفاع کردند. جوانان مومن و با غیرت عشایر در قالب بسیجی، سپاهی، نظامی و نیروهای عشایری با دشمن بعثی و خونخوار وارد جنگ شدند و دشمن را در صحنه های نبرد و جنگ شکست دادند.
- صلابت ایمان و اخلاق اسلامی توانایی جسمی و آشنایی با تاکتیک رزمی و استقامت در کوه ها و صحرا ها و تبعیت از فرامین امام خمینی(ره) و دیگر مسئولان همراه با علاقه و عشق به ایران سرافراز؛ رزمندگان شجاع و تنرس را در میان عشایر استان پرورش داد که تاریخ به یاد ندارد که مایه افتخارات و مباهات است به طوری که مقام معظم رهبری در طی سفر خود در سال ۱۳۷۳ به استان در بخشی از سخنانشان چنین فرمودند: «هر کس اندکی در گذشته تاریخی ایران مطالعه کند وضعیت عشایر غیور و مردم مومن این سرزمین و استان کهگیلویه و بویراحمد را خواهد شناخت و بنده هم از خصوصیات شما مردم مومن و با اخلاص از شجاعت هایتان، از مقاوم هایتان، از ایمان تان، از فداکاری هایتان در راه خدا، از ایستادگی در مقابل فرمانروایان جاهل و ظالم و از مشارکت زن و مرد سراسر استان در همه مسائل زندگی چیزهای زیادی شنیده و خواندیم» (شبکه اطلاع رسانی راه دانا)

به هر حال رزمندگان و شهدای استان کهگیلویه و بویراحمد همواره بنا به دلایل مختلفی از جمله محروم بودن استان به وسایل سمعی و بصری در جنگ هشت ساله دفاع مقدس و همچنین حجب و حیای خانواده شهدا و قرار نگرفتن جلوی دوربین یا کم کاری مسئولین مربوطه یا به هر دلیل دیگری، نسبت به سایر مناطق کشور مظلوم و گمنام واقع شده اند.

با توجه به موارد ذکر شده در بالا نتیجه می گیریم که در دوران دفاع مقدس مردم کهگیلویه و بویراحمد فراتر از حد انتظار در دفاع از کیان و دیارشان تا آخرین نفس جنگیده اند و رشادت ها و دلیرمردی های آنها از یاد نخواهد رفت لذا انتظار میرود از مسئولین نظام با توجه به محرومیت این استان و از طرفی اعتقاد راسخ به نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در راستای توسعه استان قدم بردارند. (بهروزخست زر، ۱۳۹۷)

۱۰- نتیجه گیری

یکی از رسالت ها و مسؤولیت ها در طول تاریخ در همه عصرها و همه تمدن ها و کشورها انتقال دادن ارزش های حاکم بر جامعه است. حفظ و اعتلاء و انتقال ارزش های اصیل فرهنگی و دینی و باورهای مطلوب اجتماعی، رفتارهای متعالی فردی و جمعی مانند نشاط و پویایی، عطفوت، استواری، عزم و ایثار و شهادت و تلاش از اساسی ترین رسالت های همگانی است.

رسانه های گروهی از جمله رادیو و تلویزیون و مطبوعات و وسایل صوتی، تصویری و مکتوب و اطلاع رسانی نوین می توانند نقش قابل توجهی در تبلیغ و ترویج بسیاری از باورها و ارزش های فرهنگی داشته باشند. هنگامی که فرهنگ شهادت در جامعه رواج یافت، شوق و شغفی در قلوب به وجود می آید که سبب مسابقه و رقابت بر سر کسب این مقام می شود. پیامبر گرامی اسلام(ص) با ترویج فرهنگ جهاد و شهادت توانست با جمع اندک و ناتوان مسلمانان اولی(به لحاظ مادی) نصرت و یاری خداوند متعال را کسب کرده، بزرگ ترین ضربه ها را بر پیکر شرک زده و سبب تثبیت و گسترش سریع اسلام شود. با گسترش فرهنگ جهاد و شهادت طلبی است که لرزه بر اندام دشمنان می افتد و آنان را از نفوذ در دژهای اسلام نا امید می کند.

پس تنها گسترش و رواج فرهنگ جهاد و شهادت است که استقرار عدل جهانی را به دنبال خواهد داشت و فاصله گرفتن از این فرهنگ یعنی ذلت و ضلالت جوامع و دور ماندن از قافله نور و هدایت. امید است بشریت امکان بازگشت به رسالت معنوی و ملکوتی خود را از دست نداده و توفیق شناخت و عمل به آن را به دست آورند و از این راه تمام تلاش ها و دانش ها در جهت بهبود جوامع و سعادت واقعی انسان ها قرار گیرد و تمدن های بی جان، با روح ایمان جان گرفته و معنای حقیقی زندگی در تمام ابعاد شخصیت انسانی گسترش یابد. حماسه بزرگ هشت سال دفاع مقدس باید به عنوان میراثی گران سنگ در ذهن ملت ایران باقی و از آفت تحریف مصون بماند. تنها در این صورت است که آیندگان و کسانی که دوران پرافتخار دفاع مقدس را درک نکرده اند، می توانند این میراث را در منظر دیدگان خویش قرار دهند و از اندوخته های گران بهای آن سود جویند. بدیهی است ملت ما امروز با داشتن مفاخر و دستاوردهای گران بهای دوران دفاع مقدس در تدوین الگوی فرهنگی، نیازمند مبانی تئوریک متناسب با تحول، از دیگران نیست.

در حقیقت بزرگداشت شهیدان از یک سو تعظیم صبر و صلابت و تکریم فخر و شرافت است و از سوی تعمیم شور و حماسه و تحصیل نور هدایت و تکریم و تجلیل. گرامیداشت شهدای انقلاب شکوهمند اسلامی و شهدای دفاع مقدس پژوهشگرانی است که در عرصه های چهارده قرن مصاف اسلام با کفر طنین افکنده است. برقی که از شمشیر رزم آوران اسلام در بدر و حنین درخشید و در صفین و نهروان چشم فتنه را کور کرد و در کربلا کاخ ستم را سوزاند، سفیر رعدش در فضای ملکوتی بهمن ماه ۱۳۵۷ و هشت سال حماسه دفاع بر نفیر کفر و نفاق فرود آمد و پیام شورانگیز (نصر من الله و فتح قریب) را به جهان و جهانیان اعلام کرد.

اینک گرامیداشت آن همه رشادت ها و شهادت ها همچون نسیم معطری است که بار دیگر عطر دل انگیز آن لاله های بهشتی را به مشام جان زمینیان می رساند و پرتو هدایتی از کهکشان روشن آن حماسه سازان را، فرا راه رهروان و آیندگان قرار می دهد، این کار در گرو حمایت بی دریغ و همکاری همه عزیزانی است که میراث دار افتخارات گذشته و پاسدار اعتبارات امروز و خواستار انتظارات آینده اند.

استان کهگیلویه و بویراحمد استانی در جنوب غربی کشور ایران اسلامی که با توجه به مساحت و جمعیت کم نسبت به سایر استان های دیگر، مردمان این استان در جبهه های جنگ حق علیه باطل (دفاع مقدس) حضور یافته، که به طبع آن بیشترین حضور و تعداد شهدا، جانبازین و ایثارگران را در میان سایر استان های دیگر به نسبت جمعیت را دارا می باشد.

استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۸۸۰ شهید، ۱۳ هزار جانباز، ۳۳ هزار رزمنده، ۳۱۷ ازاده به کشور عزیزمان اهدا کرده است. تعداد ۲۹۲ نفر از شهدا، پاسدار، ۱۶۲ نفر سرباز و بقیه بسیجی بوده اند. که کوچک ترین شهید ۱۲ و کهنسال ترین ۶۷ سال سن داشتند.

۱۱- منابع

- بزرگمهرنژاد، فتحعلی، دیده بان کاتو، ۱۳۹۳، انتشارات فرهنگ مانا، سی سخت.
- منصوری لاریجانی، اسماعیل، آشنایی با دفاع مقدس، ۱۳۸۹، تهران، نشر روح.
- سالکان ره عشق (شهدای شهرستان کهگیلویه)، ۱۳۷۴، ستاد تدوین و نشر آثار شهدا، نشر فاتحین.
- فرهنگ اعلام شهدا استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۹۲، دفتر پژوهش های فرهنگی بنیاد شهید و امور ایثارگران، نشر شاهد.
- علایی، ح (۱۳۸۸)، تاریخ تحلیلی جنگ ایران و عراق، انتشارات انتشارات مرز و بوم، تهران.
- خشت زر، بهروز و همکاران، ۱۳۹۷، نقش مردم استان کهگیلویه و بویراحمد در دفاع مقدس، دومین همایش ملی جغرافیا و محیط زیست.

- مرکز حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس سپاه فتح کهگیلویه و بویراحمد.
- ستاد کنگره سرداران و شهدای استان کهگیلویه و بویراحمد.
- شبکه اطلاع رسانی راه دانا.
- مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- ویکی پدیا.

Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces in the Mirror of Holy Defense

After the Iraqi army launched a nationwide invasion of the holy land of Islam, the revolutionary and Muslim people of Iran, who saw part of their country in danger, invaded the battlefields from all over the country and built a huge barrier against the equipped Iraqi army from the very first days. In addition to sending their youth to the battlefields, the Muslim people, with their cash and non-cash donations, took care of some of the needs of the battlefields. Political scientists believe that the socio-political life of any society owes to the active participation of all members of society, and social development depends on the use of potential and actual capacities of all human resources and their conscious and committed participation in all social arenas; But the same role-playing and participation depends on the attitude of members of society towards their identity and status, their social acceptance to play a role, their self-confidence and the availability of grounds for participation.

Keywords: Islamic Republic, Iran, Holy Defense, Imposed War, Kohgiluyeh and Boyerahmad